

negatie van het godsbegrip leert en dat is tegenwoordig wel eenigszins een gevaar geworden door de richting van een deel der onderwijzers . . .

„ . . Wilt u misschien dat ik over hen ook mijn meening zeg?”

— „Daar stel ik zeker prijs op.”

„Wat hen betreft, gevoel ik, dat menschen, die een zwaren strijd te strijden hebben — financieel, pecuniair vooral — en die aan den anderen kant verheven zijn boven het gewone ontwikkelingspeil van hun omgeving, behept met de denkbeelden, die zich aan hen opdringen onder gebiedende financiële bezwaren en met schitterende idealen voor oogen, ongeduldig worden en hun denkbeelden uiten op een wijze, die niet altijd strookt met wat voorzichtigheid en beleid moesten leeren. Maar wat ik niet vergeef is, dat ze dan onderwijzers blijven. Er is geen misverstand mogelijk: Evenmin als men van een jongen boom vruchten verwacht, kan men van een kind het oordeel des onderscheids verwachten in diep ingrijpende ethische quaesties. Het kind begrijpt alleen wat het plastisch wordt voorgehouden en daarom moet de onderwijzer die zijn leerlingen bij het verwerken der leerstof geen indigestie wil bezorgen, door zijn leven het kind een voorbeeld stellen. Het kind heeft geen begrip van den rechtsregel: zooveel qualiteiten, zooveel personen; de meester, de onderwijzer in de school en de onderwijzer op straat en in de vergaderzaal zijn voor het kind een en dezelfde — de onderwijzer. Het kan niet onderscheiden waar het den onderwijzer volgen moet en waar niet. En dus moet hij, die deze moeilijke taak op zich heeft genomen, aan zijn lievelingsdenkbeelden alleen dáár uiting geven waar ze ongevaarlijk zijn voor de opvatting van derden. — Dat is een zware taak, maar niemand is verplicht, onderwijzer te worden. Als hij dat doet, moet hij evengoed trouw zweren aan het vaandel, als de soldaat die het moet verdedigen door een kogelregen heen. Naarmate wij dankbaar zijn voor het menschmaken door den onderwijzer moet hij ook zijn: een goed, edel en opofferend mensch.

„En daarin maak ik geen onderscheid tusschen den onderwijzer op de openbare en op de bijzondere school. Ik zal nooit meegaan met diegenen, die op de bijzondere school van den onderwijzer een werktuig willen maken, een mannequin, geplaatst zooals zijn chefs dat willen . . . maar ook nooit met diegenen die van den onderwijzer op de openbare school een luchtreiziger willen maken, die nu en dan de hoogte ingaat

„In de opvatting van het onderwijs stelt trouwens de wet hoge eischen, maar maakt ze ook een groote fout. Het Lager, het Middelbaar en zelfs het Hooger Onderwijs van de gymnasia geeft een indruk van personen die van alles wat weten, maar daardoor oppervlakkig moeten worden in de wijze waarop ze leeren. Men vertrouwt het onderwijs toe aan specialiteiten die van hun vak de hoofdzaak maken en, elk voor zich, dat vak op den voorgrond willen stellen. Dat heeft Molière eigenlijk al geparodieerd met zijn dansmeester en zijn schermmeester. Die manier, waarbij zooveel van de geestelijke inspanning der leerlingen gevergd wordt en waar men zich met de photographie tevreden stelt in plaats van de staalgravure, maakt dat de jongelui de wereld ingaan met veel baggage maar die heel licht is en dat ze zelve moeten verbeteren wat oppervlakkig is geleerd en ten slotte zelf hun keuze moeten bepalen. Men zou het onderwijs veel kunnen vereenvoudigen en het daardoor veel degelijker kunnen maken terwijl ook het enkele feit, dat de leerling zooveel verschillende personen voor zich krijgt, voldoende is om tot oppervlakkigheid te stemmen. De indrukken van die verschillende persoonlijkheden zijn te vluchtig en toch is de onderwijzer door zijn persoonlijkheid de machtigste hefboom voor het kind om te leeren.”